

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-71>

УДК 338.48(477.46):005.332.4:332.1(045)

РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЧЕРКАЩИНИ: ВПРОВАДЖЕННЯ ПРАКТИК КРАЇН ЄС

DEVELOPMENT OF THE TOURIST AND RECREATIONAL POTENTIAL OF THE CHERKASY REGION: IMPLEMENTATION OF EU PRACTICES

Слатвінська Леся Анатоліївна

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6747-2374>

Slatvinska Lesia

Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

У статті проаналізовано туристично-рекреаційний потенціал Черкаської області як фактор формування конкурентоспроможності туристичної дестинації. Методами стратегічного аналізу ми оцінили туристично-рекреаційний потенціал регіону, визначили його вплив на конкурентоспроможність, а також окреслили поточні виклики та необхідні фактори для зростання і розвитку. У нашому дослідженні ми визначили шляхи реалізації потенціалу через співпрацю між бізнесом, місцевою владою, науковими установами та громадськістю регіону. Визначено, що успіх туристичної дестинації залежить від балансу між економічним розвитком, збереженням довкілля та добробутом громади. Обґрунтовано, що постійний моніторинг індикаторів розвитку та адаптація є важливими для забезпечення сталого розвитку та зростання регіону в умовах воєнного стану. Основна увага приділена адаптації під вітчизняні умови ефективних підходів, які застосовуються країнами ЄС для досягнення поставлених стратегічних цілей у розвитку туристичних дестинацій. Визначено напрями розвитку туристичної дестинації у воєнний та повоєнний час з акцентом на досягнення цілей сталого розвитку та дотримання загальноєвропейських стандартів інклюзивного суспільства.

Ключові слова: туристично-рекреаційний потенціал, конкурентоспроможність регіону, туристична дестинація, європейський досвід.

The article analyses the tourist and recreational potential of Cherkasy region as a factor in shaping the region's competitiveness as a tourist destination. Using strategic analysis methods, we assessed the region's tourism and recreational potential, determined its impact on competitiveness, and outlined current challenges and necessary factors for growth and development. In our study, we identified ways to realise this potential through cooperation between business, local authorities, research institutions and the public in the region. It is determined that the success of a tourist destination depends on the balance between economic development, environmental protection and community well-being. It is substantiated that continuous monitoring of development indicators and adaptation are important for ensuring sustainable development and growth of the region under martial law. The main attention is paid to the adaptation to domestic conditions of effective approaches used by EU countries to achieve their strategic goals in the development of tourist destinations. The author identifies the directions of development of tourist destinations in wartime and post-war with an emphasis on achieving the goals of sustainable development and compliance with the European standards of an inclusive society. Based on our research, we can predict that the main goods and services of the tourist and recreational regional market in Cherkasy region during the war and post-war periods will be goods and services related to the rehabilitation and recreation of military personnel and their families, internally displaced persons and other civilians, as well as unique Ukrainian tourist products related to tangible and intangible cultural heritage. The demand for these goods and services will form a new type and specialisation of the regional tourism market. Accordingly, the complex should become a system of economically and socially interconnected industries, productions, manufacturing and service enterprises on the territory of tourist and recreational resources for an inclusive society.

Keywords: tourist and recreational potential, competitiveness of the region, tourist destination, European experience.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. На сучасному етапі розвитку суспільство України опинилось у складному становищі. Практично всі регіони України, незалежно від статусу у період військового стану, свого соціально-економічного розвитку змушені приймати рішення, покликані на подолання соціально-економічних та екологічних проблем та військових конфліктів. Складність стану в тому, що військовий конфлікт відображається у системі суспільних, економічних та екологічних відносин і безпеки населення, загрожує набути тривалого характеру. Військові конфлікти, економічна криза скорочують зайнятість, добробут населення та споживання в індустрії туризму.

Водночас у сучасних реаліях оборони та розвитку України, туризм і рекреація стали впливовим інструментом популяризації країни у світі через призму туристично-рекреаційного потенціалу дестинацій.

На 68-му засіданні Європейської Комісії Всесвітньої туристичної організації ООН (ВТО ООН), що відбулось у Софії (Болгарія), Україну обрали головною у цьому органі. Головування в Комісії Європейського регіону відкриває Україні нові можливості для співпраці з країнами ЄС та світу на професійному міжнародному рівні. З перших днів повномасштабного вторгнення росії ВТО ООН стоїть поруч з Україною. Зокрема, в квітні 2022 року Генсамблея зупинила членство рф в організації, ставши єдиним органом при ООН, який анулював членство росії в своєму складі [1].

19 травня 2022 року Європейська туристична комісія (ЄТК) офіційно запросила Державне агентство розвитку туризму України (ДАРТ) приєднатись до організації. Під час Загальних зборів члени ЄТК – керівники національних туристичних органів (НТО) Європи висловили свою повну солідарність з Україною і прийняли рішення про надання членства Державному агентству розвитку туризму щонайменше на три роки на безплатній основі. Після закінчення цього терміну буде прийняте додаткове рішення про стандартне членство [2].

На думку очільниці Державного агентства розвитку туризму України Мар'яни Олесків повноцінна інтеграція української туристичної галузі у європейське середовище як досвід зіграє ключову роль у формуванні нової архітектури європейського туризму з унікальним місцем України в ній. Україна головуватиме

у Європейській комісії протягом двох років. Загалом, ВТО ООН складається з шести регіональних комісій – Африки, Америки, Східної Азії та Тихоокеанського регіону, Європи, Південної Азії і Середнього Сходу [3].

Євроінтеграційні процеси в туризмі розпочалися із моменту підписання Угоди про асоціацію України з ЄС. Угода офіційно набула чинності 01 вересня 2017 року після ратифікації всіма державами-членами ЄС. Угода про асоціацію з ЄС передбачає, що до кінця 2025 року Україна повинна максимально наблизити своє законодавство до законодавства ЄС та імplementувати у вітчизняне законодавство положення близько 350-ти директив, регламентів та рішень ЄС, що позитивно відобразатиметься на розвитку туристичної діяльності [13].

Відповідно Уряд України схвалив у 2017 році Стратегію розвитку туризму та курортів на період до 2026 року. Документ розроблено з метою створення умов для забезпечення прискореного розвитку сфери туризму і курортів, перетворення її у високоефективну, інтегровану у світовий ринок галузь [14].

У червні 2022 року Україна отримала статус кандидата на вступ до ЄС, що сприяє поглибленню політичних та зміцненню економічних зв'язків і повазі до спільних цінностей, а також і у напрямку розвитку індустрії туризму у Європейському регіоні з ва участі України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми сталого розвитку туризму регіонів привернули увагу експертів Всесвітньої туристичної організації (UNWTO), які розробили ряд рекомендацій [4]. Європейська туристична комісія здійснює дослідницьку діяльність на принципах цілісності та висвітлює результати у великому портфоліо діяльності, щоб допомогти її членам зрозуміти бізнес-середовище, виявити нові можливості для зростання та сформулювати відповідні стратегії просування країн та їх регіонів на туристичному ринку [3].

Ключові вектори розвитку Черкаського регіону на довгострокову перспективу представлено колективом робочої групи Черкаської обласної державної адміністрації з розроблення Стратегії розвитку Черкаської області на період до 2027 року. В стратегії відображено спрямування дій на покращення добробуту населення регіону, на підвищення комфорту та якості життя, освіченості його мешканців, на розвиток економіки Черкаської області та підвищення її конкурентоспроможності, а також на створення

позитивного іміджу регіону та максимально ефективного використання його ресурсів і можливостей в тому числі туристично-рекреаційного сектору [5].

Структуру туристично-рекреаційного потенціалу як соціально-економічної категорії на основі використання системного підходу досліджує Л. П. Каганець-Гаврилко, дослідниця пропонує розглядати туристично-рекреаційний потенціал як комплексне поняття, що включає насамперед природно-рекреаційний, людський та історико-культурний потенціал, у складі яких слід виокремлювати такі важливі компоненти, як екологічний та підприємницький потенціал, що відіграють передову роль у розвитку туристично-рекреаційної сфери та ефективного функціонування ринкової економіки [7].

Сутність поняттєвого апарату туристично-рекреаційного потенціалу як елемента конкурентоспроможності територій розкривають І. М. Писаревський, К. К. Мелешко [8], Вуйцик О. І. [12].

Аналіз глобальної конкурентоспроможності та перспектив сталого розвитку країн ЄС як орієнтиру для України на її євроінтеграційному шляху висвітлюють у своїх дослідженнях Н. І. Горбаль, У. І. Когут, У. І. Моторнюк [9].

Суть та властивості конкурентоспроможності регіону як об'єкту управління висвітлено у праці М. І. Назарова [10].

Питання реалізації ініціатив, кращих європейських практик залучення соціальних партнерів в управління сталим туризмом для повоєнного відновлення громад та регіонів України, а саме досвід Швеції для України висвітлювались науковцями Всеукраїнської федерації роботодавців у сфері туризму України [11].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). У нашому дослідженні ми прагнемо на основі стратегічного аналізу проаналізувати туристично-рекреаційний потенціал дестинації та визначити потужність його впливу на конкурентоспроможність регіону, а також висвітлити сучасні виклики та передумови розвитку і запропонувати шляхи реалізації інструментами об'єднання зусиль бізнесу, місцевої влади, науки та громадськості регіону орієнтуючись на ефективну практику країн ЄС з метою досягнення задекларованих стратегічних цілей.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. На даний час, навіть в умовах військового стану в туристично-рекреаційному секторі економіки Черкаського регіону спостерігається інтенсивне формування бізнес-процесів різних сфер діяльності, розвивається внутрішній туризм та паломництво, з урахуванням європейських цінностей, перетворюючи туризм у високо-рентабельну, інтегровану у світовий ринок конкурентоспроможну сферу. Прикладом цього є: паломництво Брацлавських Хасидів до Умані із сорока країн світу, входження Національного дендрологічного парку «Софіївка» НАН України у 2022 році до Генеральної асамблеї асоціації «Європейський маршрут історичних садів» (European Route of Historic Gardens – ERHG).

Основою для розвитку туристично-рекреаційних функцій, безперечно, є елемент, що привертає інтерес – туристичний потенціал, який можна охарактеризувати як найважливіший визначальний фактор розвитку туризму та підвищення конкурентоспроможності територій. Туристичний потенціал визначатиме можливості створення нових туристичних продуктів [8].

Основою для розвитку туристично-рекреаційних функцій, безперечно, є елемент, що привертає інтерес – туристичний потенціал, який можна охарактеризувати як найважливіший визначальний фактор розвитку туризму та підвищення конкурентоспроможності територій. Туристичний потенціал визначатиме можливості створення нових туристичних продуктів [8].

Черкаська область входить до складу Центрального економічного району. Постановою Верховної Ради України від 17.07.2020 № 807-IX затверджений адміністративно-територіальний устрій базового та районного рівнів Черкаської області, яким передбачено утворення 4 районів та 66 ОТГ [6].

Відповідно до SWOT – аналізу Черкаської області, який проведено з урахуванням стану та тенденцій розвитку регіону, актуальних проблемних питань галузей господарського комплексу та соціальної сфери, а також пропозицій, наданих членами робочої групи з розроблення Стратегії розвитку Черкаської області на період 2021–2027 роки, визначено сильні сторони та можливості, які формують та розвивають туристично-рекреаційний потенціал території. Порівняльні переваги визначені в результаті аналізу сильних сторін і можливостей вказують на: наявність в регіоні активної співпраці з Європейським Союзом (реалізації договору про зону вільної торгівлі з ЄС); Черкаська область володіє значною кількістю об'єктів історико-культурної спадщини та рекреаційних територій, а також в регіоні зростає кількість подій та заходів, які проходять в туристичних центрах, що підсилюються зростанням популярності туризму в Україні та світі, проведенням реформи децентралізації влади та покращенням умов ведення бізнесу в Україні. Черкаська область розміщена на перетині транспортних коридорів.

рів, на її території є річкові порти. Саме розташування області в Центрі України є порівняльною перевагою у залученні області до формування та транзиту міжнародних і міжрегіональних потоків товарів та послуг чи використання сильної сторони транспортної доступності у туристичній галузі [6].

Досліджуючи туристично-рекреаційний потенціал Черкаської області як елемент конкурентоспроможності території у своєму дослідженні хочемо підтримати думку науковців Всеукраїнської Федерації Роботодавців у сфері туризму України (ФРТУ), зокрема Т. Тимошенко, яка висвітлює бачення про важливість розкриття туристично-рекреаційного потенціалу території для сталого туризму та для постконфліктного відновлення регіонів України, враховуючи шведський досвід.

Зосереджуючись на кращих європейських практиках, фахівці ФРТУ пропонують стратегічні рекомендації для залучення соціальних партнерів у управління туристичними дестинаціями, на основі аналізу потенціалу України у сфері туризму вони пропонують міжнародну співпрацю для підтримки регіонального розвитку та євроінтеграційних процесів. Відповідно ці рекомендації можна адаптувати під практику розкриття туристично-рекреаційного потенціалу Черкаського регіону застосовуючи також методичні рекомендації щодо порядку розроблення, затвердження, реалізації, проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації стратегій розвитку територіальних громад [15].

На основі вивчення думки дослідників, які аналізували практику країни ЄС [11] та методичних рекомендацій [15] опишемо стратегічні напрями відбудови та розвитку туризму громад та регіонів України у воєнний та повоєнний час:

Рекомендації щодо посилення комунікацій на ринковому рівні [11; 15]:

1. Впровадження інновацій – до складу формування кластерних об'єднань в сфері туризму.

2. Потужна просвітницька діяльність, робота «в полі», щоб донести аргументи і вислухати всі думки. Це дозволяє сформувати актив, спільноту однодумців та налагодити тісну співпрацю, сприяти формуванню секторальних та кроссекторальних мереж із залученням широкого кола стейкхолдерів.

3. Налагодження комунікації та взаємодії заради досягнення єдиної мети. Кластерна модель – одна з найефективніших в цьому

переліку, яка вже добре себе зарекомендувала на прикладі декількох позитивних кейсів в сфері туризму в Україні.

Рекомендації щодо посилення комунікацій на міжсекторному рівні [11; 15]:

1. Міжсекторна співпраця в туризмі обумовлена специфікою самої галузі, яка поєднує та активізує розвиток більш ніж 50 суміжних галузей економіки.

2. Локальна співпраця та об'єднання зусиль з представниками суміжних сфер та видів діяльності (креативних індустрій, крафтових виробництв, аграріїв, митців тощо) формує потужну рушійну силу на місцях, що готова та спроможна втілювати проекти для відновлення їх громад та регіонів.

Рекомендації щодо посилення координації та співпраці на горизонтальному рівні (співпраця між громадами) [11; 15]:

1. Налагодження комунікацій на рівні не керівництва, а виконавців, спеціалістів – важливо їх об'єднувати в спільні команди для реалізації спільних проєктів та ініціатив, і це поступово забезпечить синергію.

2. Налагодження на постійній основі зустрічей з обміну досвідом, поширенням інформації та навчання.

3. Розширення пропозицій туристичних послуг для гостей регіону з метою «затримання» їх на території дестинації якомога на довший термін, що позитивно впливатиме на додаткові надходження коштів до місцевих бюджетів.

4. Формулювання мотивації для всіх учасників, незалежно від їх розміру і рівня активності.

5. Проводити комунікаційні та просвітницькі заходи із залученням представників бізнесу, громадськості, органів місцевого самоврядування для обміну досвідом, отримання порад, методологічної та експертної допомоги, формування спільного порядку денного, спільних заходів та спільних комплексних туристичних продуктів.

6. Застосування системного підходу до організації діяльності органів влади в напрямку інформування та координації діяльності різних ініціативних

7. Налагодження комунікацій між громадами, формування спільних туристичних пропозицій, спільних проєктів, створення стійкого туристичного потоку, що стимулює появу додаткових послуг для задоволення потреб туристів.

8. Підвищувати підприємницьку активність, появу додаткових об'єктів розміщення,

залучення виробників крафтової продукції, фермерів, митців до співпраці.

9. Співпрацювати між територіальними громадами для заснування професійних організацій з управління дестинаціями (ДМО) в форматі спільного комунального підприємства (установи або організації) або спільного органу управління на підставі положень Закону «Про співробітництво між територіальними громадами».

Рекомендації щодо посилення координації та співпраці у форматі «ГРОМАДА-РЕГІОН», «РЕГІОН-ДЕРЖАВА» [11; 15]:

1. Створення постійно діючих консультативно-дорадчих органів на рівні регіональної влади, які б давали можливість формування спільного бачення розвитку регіону, висловлення і обговорення пропозицій, розробки і реалізації спільних проєктів, погодження заходів з метою уникнення дублювань заходів та неефективного використання ресурсів.

2. Створення «діалогових майданчиків» (консультативно-дорадчих органів які об'єднують представників бізнесу, органів місцевого самоврядування, активної громадськості) для заслуховування думки стейкхолдерів регіону та вирішення нагальних питань сфери туризму, формування загальних планів та графіків реалізації регіональної стратегії з метою забезпечення балансу врахування інтересів всіх учасників.

3. Впроваджувати каскадний метод планування, де документи нижнього рівня мають розроблятися з урахуванням положень, завдань і вимог нормативної бази вищого рівня. Завдання і заходи, які є в стратегіях регіону розкриваються в проєктах громад – це допоможе сформулювати необхідний обсяг ресурсів для реалізації проєктів на засадах свівфінансування.

4. Приділяти увагу вертикальній комунікації в форматі «громада-регіон-держава». Розбудова структури консультативно-дорадчих органів при національному регуляторі, в рамках яких мають обговорюватись та погоджуватись ініціативи регіонів, відбуватись обмін успішними практиками та досвідом для вироблення спільної візії і моделі розвитку туризму, погоджуватись плани фінансування потреб туризму.

5. Сприяти формуванню нової ідентичності України і розробці стратегії донесення сучасної української ідентичності назовні.

6. Розробити і запропонувати до реалізації механізм суспільного обговорення та погодження нової моделі розвитку галузі.

Рекомендації щодо зусиль для впровадження пріоритетних концепцій [11; 15]:

1. Приділяти достатньо уваги питанням облаштування території (культурне мапування та туристична навігація) та промоції дестинації (створення цифрових каталогів туристичних ресурсів і пропозицій, виготовлення промо-відеороликів та брендбуку).

2. Широко використовувати сучасні ІТ-технології, такі, наприклад, як картування з використанням геоінформаційних технологій, QR-кодування об'єктів показу, використання VR-технологій для підсилення вражень від подорожі.

3. Збереження природно-заповідного фонду та впровадження екодружніх підходів у всіх аспектах розвитку туризму.

4. Обґрунтовано забезпечувати використання інструменту соціальної корпоративної відповідальності (CSR), що наблизитиме бізнес й соціальних партнерів між собою, відповідно позитивно впливаючи на підходи до управління туризмом – сприяючи трансформуванню його у стале управління (що висвітлено у звіті в контексті застосування GSTC, ETIS тощо).

5. Для успішного відродження туристичної галузі державному органу управління туризмом – Державному агентству розвитку туризму (ДАРТ) необхідно розпочати активні дії за принципом ЮНВТО «ніхто не буде залишений позаду» щодо розробки стратегії та відповідних програм підтримки ММСП туристичної галузі у воєнний період, як основних суб'єктів туристичної діяльності, які впроваджують інноваційні форми взаємодії з територіальними громадами.

6. Забезпечувати інтеграційну взаємодію сфери культурної спадщини та туризму на засадах впровадження цінностей Глобальної солідарності. Одним з ефективних інструментів взаємодії виступає культурний туризм в поєднання з таким інноваційними видами як солідарний і волонтерський туризм.

Рекомендації щодо посилення міжнародної співпраці [11; 15]:

1. Громадам потрібно допомогти використати можливості та ресурси, які доступні від міжнародних донорів і проєктів. З цією метою має бути напрацьований банк проєктних пропозицій, в тому числі, і в рамках співпраці між територіальними громадами, та організовано проведення конференції донорів, зацікавлених у посиленні спроможності громад і територій України.

2. Необхідно розробити та системно фінансувати підтримку реалізації комуніка-

ційної стратегії просування України на міжнародному рівні як дестинації солідарного та волонтерського туризму.

Висновки із цього дослідження і дальші перспективи в цьому напрямку. Відповідно вищенаведеного обґрунтування можемо зробити висновок, що в цілому туристично-рекреаційний потенціал регіону здатний швидко запускати економічні процеси на ринку туристично-рекреаційних послуг, особливо на локальному рівні територіальних громад, сприяти підвищенню підприємницької активності, збільшенню податкових надходжень, створенню нових робочих місць та покращенню інвестиційної привабливості території. Очевидно, що після нашої перемоги та з огляду на темпи європейської інтеграції у секторі туризму увага до України може бути трансформована у масштабний в'їзний туристичний потік. Тому, вже зараз потрібно пропонувати нові концепти розвитку регіону та його громад як туристичних дестинацій. З урахуванням викликів війни створювати відповідні інноваційні туристичні продукти для національного та міжнародного ринків.

На основі нашого дослідження ми можемо зробити прогноз, що основними товарами та послугами туристично-рекреаційного регіо-

нального ринку Черкаській області у воєнний та післявоєнний періоди будуть товари, послуги пов'язані з реабілітацією та рекреацією військовослужбовців та членів їх родин, внутрішньо-переміщених осіб й інших цивільних громадян, а також унікальні українські туристичні продукти пов'язані з матеріальною і нематеріальною культурною спадщиною. Попит на ці товари й послуги сформує регіональний туристичний ринок нового типу та спеціалізації. Туристично-рекреаційний потенціал регіону сприяє створенню типового міжгалузевого комплексу. Відповідно комплекс має стати системою економічно та соціально поєднаних окремих галузей, виробництв, виробничих підприємств та підприємств сфери послуг на території, призначення яких полягає у забезпеченні туристичними, рекреаційними та реабілітаційними послугами інклюзивного суспільства.

Перспективи подальших досліджень передбачають вивчення питань щодо ефективності впроваджених за стандартами ЄС технологій планування та управління туристично-рекреаційними ресурсами на регіональному рівні з врахуванням національних особливостей ведення туристично-рекреаційної господарської діяльності в громадах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України. URL: <https://mtu.gov.ua/news/34376.html> (дата звернення: 10.10.2023).
2. Європейська туристична комісія. URL: <https://etc-corporate.org/> (дата звернення: 10.10.2023).
3. Державне агентство розвитку туризму України. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/dart-stanechlenom-ievropeyskoyi-turistichnoyi-komisiyi> (дата звернення: 10.10.2023).
4. Всесвітня туристична організація. URL: <http://www.unwto.org> (дата звернення: 10.10.2023).
5. Склад робочої групи з розробки стратегії. URL: <https://strategy2027-ck.gov.ua/wp-content/uploads/2020/10/SKLAD-ROBOCHOYI-GRUPY-STANOM-NA-01.10.2020.pdf> (дата звернення: 10.10.2023).
6. Стратегії розвитку Черкаської області на період до 2027 року. URL: <https://strategy2027-ck.gov.ua/wp-content/uploads/2021/01/Strategiya-rozvytku-CHerkaskoyi-oblasti-2021-2027.pdf> (дата звернення: 10.10.2023).
7. Каганець-Гаврилко Л. Теоретична сутність та компонентна будова туристично-рекреаційного потенціалу. *Економіка та суспільство*. 2023. № 54. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-24> (дата звернення: 10.10.2023).
8. Писаревський І. М., Мелешко К. К. Туристично-рекреаційний потенціал як елемент конкурентоспроможності територій. *Бізнес Інформ*. 2019. № 12. С. 148–154. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-12-148-154> (дата звернення: 10.10.2023).
9. Горбаль Н. І., Когут, У. І. Моторнюк У. І. Аналіз конкурентоспроможності ЄС та його країн членів. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2021. № 3 (1). С. 193–203.
10. Назаров М. І. Конкурентоспроможність регіону: суть та властивості. *Ефективна економіка*. 2013. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2438> (дата звернення: 10.10.2023).
11. Всеукраїнської федерації роботодавців в сфері туризму України. URL: https://www.amazingukraine.pro/wp-content/uploads/2023/10/04-frtu-vysnovky_ta_praktychni_rekomendatsii_ukr.pdf (дата звернення: 05.10.2023).
12. Вуйцик О. І. Рекреаційно-туристичний комплекс: питання термінології. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2012. Вип. 3 (46). Ч. 2. С. 39–44.

13. Методологія планування регіонального розвитку в Україні. URL: https://cg.gov.ua/web_docs/1/2014/11/docs/Methodology_of_RD_planning.pdf (дата звернення: 08.10.2023).
14. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws> (дата звернення: 07.10.2023).
15. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ щодо порядку розроблення, затвердження, реалізації, проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації стратегій розвитку територіальних громад. URL: <https://ekonomika.kr-admin.gov.ua/index.php?action=news/news-08122020.html> (дата звернення: 20.10.2023).

REFERENCES:

1. Ministerstvo rozvytku hromad, terytorii ta infrastruktury Ukrainy [The Ministry for Communities, Territories and Infrastructure Development of Ukraine]. Available at: <https://mtu.gov.ua/news/34376.html> (accessed October 10, 2023).
2. Yevropeiska turystychna komisiia. [European Travel Commission]. Available at: <https://etc-corporate.org/> (accessed October 10, 2023).
3. Derzhavne ahentstvo rozvytku turyzmu Ukrainy [State Agency for Tourism Development of Ukraine]. Available at: <https://www.tourism.gov.ua/blog/dart-stane-chlenom-ievropeyskoyi-turistichnoyi-komisiyi> (accessed October 10, 2023).
4. Vsesvitnia turystychna orhanizatsiia [World Tourism Organization, UNWTO]. Available at: <http://www.unwto.org/> (accessed October 10, 2023).
5. Sklad robochoi hrupy z rozrobky stratehii [Membership of the strategy development working group]. Available at: <https://strategy2027-ck.gov.ua/wp-content/uploads/2020/10/SKLAD-ROBOCHOYI-GRUPY-STANOM-NA-01.10.2020.pdf> (accessed October 1, 2023).
6. Stratehii rozvytku Cherkaskoi oblasti na period do 2027 roku [Cherkasy Region Development Strategy for the period up to 2027]. Available at: <https://strategy2027-ck.gov.ua/wp-content/uploads/2021/01/Strategiya-rozvytku-CHerkaskoyi-oblasti-2021-2027.pdf> (accessed October 10, 2023).
7. Kahanets-Gavrylko, L. (2023). Teoretychna sutnist ta komponentna budova turystychno-rekreatsiinoho potentsialu [Theoretical essence and component structure of tourist and recreational potential]. *Economy and Society*, no. (54). Available at: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-24> (accessed October 10, 2023).
8. Pisarevskiy I. M., Meleshko K. K. (2019). Turystychno-rekreatsiinyi potentsial yak element konkurentospromozhnosti terytorii [Tourist and recreational potential as an element of competitiveness of territories]. *Business Inform*, no. 12, pp. 148–154. Available at: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-12-148-154> (accessed October 10, 2023).
9. Horbal N. I., Kohut, U. I., Motorniuk, U. I. (2021). Analiz konkurentospromozhnosti EU ta yoho krain chleniv. [Analysis of the competitiveness of the EU and its member states]. *Management and entrepreneurship in Ukraine: stages of formation and problems of development*, no. 3 (1), pp. 193–203.
10. Nazarov M. I. (2013). Konkurentospromozhnist rehionu: sut ta vlastyvoli [Competitiveness of the region: essence and properties]. *Effective economy*, no. 10. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2438> (accessed October 10, 2023).
11. Vseukrainskoi federatsii robotodavtsiv v sferi turyzmu Ukrainy [Ukrainian Federation of Employers in Tourism]. URL: (accessed October 05, 2023).
12. Vuytsyk O. I. (2012). Rekreatsiino-turystychnyi kompleks: pytannia terminolohii [Recreational and tourist complex: the issue of terminology]. *Bulletin of Socio-Economic Research*, no. 3 (46), vol. 2, pp. 39–44.
13. Metodolohiia planuvannia rehionalnogo rozvytku v Ukraini [Methodology of regional development planning in Ukraine]. Available at: https://cg.gov.ua/web_docs/1/2014/11/docs/Methodology_of_RD_planning.pdf (accessed October 08, 2023).
14. Pro skhvalennia Stratehii rozvytku turyzmu ta kurortiv na period do 2026 roku [On approval of the Strategy for the Development of Tourism and Resorts for the period up to 2026]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws> (accessed October 07, 2023).
15. METODYCHNI REKOMENDATSIИ shchodo poriadku rozroblennia, zatverdzhennia, realizatsii, provedennia monitorynhu ta otsinky rezultatyvnosti realizatsii stratehii rozvytku terytorialnykh hromad [METHODICAL RECOMMENDATIONS on the procedure for developing, approving, implementing, monitoring and evaluating the implementation of territorial community development strategies]. Available at: <https://ekonomika.kr-admin.gov.ua/index.php?action=news/news-08122020.html> (accessed October 20, 2023).